

**Zmiana roli i charakteru  
granicy polsko-rosyjskiej  
a uwarunkowania  
rozwoju polskiej strefy  
przygranicznej**



**Dominika  
Studzińska**

**Zmiana roli i charakteru  
granicy polsko-rosyjskiej  
a uwarunkowania  
rozwoju polskiej strefy  
przygranicznej**

Recenzent  
dr hab. Marek Więckowski, prof. IGiPZ

Redaktor Wydawnictwa  
Agnieszka Kołwzan

Projekt okładki i stron tytułowych  
Jan Rutka

Skład i łamanie  
Michał Janczewski

Publikacja sfinansowana z funduszu Prorektora ds. Badań Naukowych  
Uniwersytetu Gdańskiego oraz Prodziekana ds. Nauki i Rozwoju  
Wydziału Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego, a także ze środków  
Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański  
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-214-4

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego  
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot  
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206  
e-mail: [wydawnictwo@ug.edu.pl](mailto:wydawnictwo@ug.edu.pl)  
[www.wyd.ug.edu.pl](http://www.wyd.ug.edu.pl)

Księgarnia internetowa: [www.kiw.ug.edu.pl](http://www.kiw.ug.edu.pl)

Druk i oprawa  
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego  
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot  
tel. 58 523 14 49

# SPIS TREŚCI

<b>Wstęp</b> . . . . .	7
<b>Rozdział 1</b>	
<b>Granica jako przedmiot badań geograficznych</b> . . . . .	15
1.1. Pojęcie granicy i regionu przygranicznego . . . . .	15
1.1.1. Rozwój studiów granicznych . . . . .	15
1.1.2. Pojęcie granicy . . . . .	21
1.1.3. Klasyfikacje granic państwowych . . . . .	25
1.1.4. Pojęcie pogranicza i regionu przygranicznego . . . . .	29
1.2. Funkcje granic a charakter pogranicza . . . . .	34
1.2.1. Dualizm funkcji granic państwowych . . . . .	34
1.2.2. Modele integracji regionów przygranicznych . . . . .	45
1.3. Rozwój obszarów przygranicznych w świetle wybranych koncepcji rozwoju lokalnego . . . . .	49
1.3.1. Teorie rozwoju lokalnego a rozwój stref przygranicznych . . . . .	49
1.3.2. Peryferyjność regionów przygranicznych . . . . .	56
1.3.3. Specyfika rozwoju lokalnego obszarów przygranicznych . . . . .	61
<b>Rozdział 2</b>	
<b>Zmienność granicy polsko-radzieckiej i polsko-rosyjskiej w latach 1945–2016</b> . . . . .	67
2.1. Granica jako linia separacji w latach 1945–1989 . . . . .	67
2.2. Granica jako strefa kontaktu w latach 1990–2003 . . . . .	77
2.2.1. Transformacja funkcji granicy polsko-rosyjskiej . . . . .	78
2.2.2. Polsko-rosyjski ruch graniczny . . . . .	83
2.3. Granica jako bariera przestrzenna w latach 2004–2011 . . . . .	88
2.3.1. Ruch graniczny osobowy i towarowy . . . . .	93
2.4. Granica jako stymulator rozwoju regionu przygranicznego w latach 2012–2016 . . . . .	98
2.4.1. Ruch osobowy i towarowy . . . . .	98
2.4.2. Transformacja funkcji granicy polsko-rosyjskiej . . . . .	105
<b>Rozdział 3</b>	
<b>Wprowadzenie strefy bezwizowej na granicy polsko-rosyjskiej jako próba społeczno-gospodarczego ożywienia pogranicza</b> . . . . .	109
3.1. Ruch bezwizowy na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej . . . . .	109
3.1.1. Mały ruch graniczny w systemie prawnym Wspólnoty Europejskiej . . . . .	109
3.1.2. Mały ruch graniczny między Polską a Rosją jako eksperyment polityki krajowej i ponadnarodowej . . . . .	114

3.2. Zmiana funkcji granicy z perspektywy społeczności lokalnej polskiej strefy przygranicznej . . . . .	124
3.2.1. Aktywność transgraniczna mieszkańców objętych porozumieniem o ruchu bezwizowym . . . . .	124
3.2.2. Mały ruch graniczny w opinii społeczności lokalnych polskiej strefy przygranicznej . . . . .	137
3.3. Kierunki polityki lokalnej i rozwój przedsiębiorczości w kontekście wprowadzenia umowy o małym ruchu granicznym . . . . .	139
3.3.1. Rozwój aktywności transgranicznej Rosjan w polskiej strefie przygranicznej . . . . .	139
3.3.2. Rola małego ruchu granicznego w rozwoju instytucjonalnej współpracy transgranicznej . . . . .	149
3.3.3. Zmiany społeczno-gospodarcze w polskiej strefie przygranicznej . . . . .	164

## **Rozdział 4**

### **Trójmiasto jako główna destynacja mieszkańców**

<b>obwodu kaliningradzkiego w ramach małego ruchu granicznego . . . . .</b>	<b>181</b>
4.1. Aktywność transgraniczna Rosjan na terenie Trójmiasta . . . . .	181
4.1.1. Podróże kaliningradczyków do Trójmiasta przed wprowadzeniem małego ruchu granicznego . . . . .	181
4.1.2. Rozwój aktywności zakupowej Rosjan w Trójmieście . . . . .	184
4.1.3. Aktywność turystyczna Rosjan w aglomeracji trójmiejskiej . . . . .	188
4.1.4. Pozostałe formy aktywności Rosjan w Trójmieście . . . . .	194
4.2. Ruch bezwizowy w opinii mieszkańców Trójmiasta . . . . .	196
4.3. Wpływ czteroletniego eksperymentu małego ruchu granicznego na rozwój lokalny Trójmiasta . . . . .	203
4.3.1. Działania władz samorządowych i przedsiębiorców w zakresie rozwoju aktywności turystycznej Rosjan w Trójmieście . . . . .	203
4.3.2. Mały ruch graniczny jako czynnik rozwoju Trójmiasta . . . . .	212

## **Rozdział 5**

### **Społeczno-gospodarczy i funkcjonalno-przestrzenny wymiar**

<b>zmiany roli i stopnia przenikalności granicy polsko-rosyjskiej . . . . .</b>	<b>219</b>
---	------------

<b>Wnioski . . . . .</b>	<b>233</b>
--------------------------	------------

<b>Bibliografia . . . . .</b>	<b>239</b>
-------------------------------	------------

<b>Załączniki . . . . .</b>	<b>257</b>
-----------------------------	------------

1. Kwestionariusz skierowany do mieszkańców obwodu kaliningradzkiego . . . . .	257
2. Kwestionariusz skierowany do mieszkańców polskiej strefy przygranicznej z Rosją objętej MRG . . . . .	261
3. Kwestionariusz skierowany do mieszkańców Trójmiasta . . . . .	265

<b>Spis rycin . . . . .</b>	<b>268</b>
-----------------------------	------------

<b>Spis tabel . . . . .</b>	<b>271</b>
-----------------------------	------------